

Een Warmtenet voor Balk: Eigen Regie en Duurzame Toekomst

Een interessant gesprek met Goffe Venema, projectleider van Eigen Warmte Balk. Goffe: "Ik werk als zelfstandig procesmanager, en ben nu twee dagen per week betrokken bij dit project. Samen met drie anderen vormen we de projectgroep." Het warmtenet is een initiatief van Energiecoöperatie Gaasterland, in samenwerking met de gemeente De Fryske Marren, woningstichting Dyn Hús, AVK Plastics (leverancier van restwarmte), Plaatselijk Belang en de ondernemersvereniging. Balk, een dorp in Gaasterland met zo'n 4.500 inwoners, heeft ongeveer 1.900 woningen en 200 utiliteitsgebouwen, zoals scholen en winkels.

Goffe Venema en Tjeerd Osinga bij de Luts, op de achtergrond restwarmteleverancier AVK Plastics
foto: Jessie Jansen

Waarom aquathermie

Goffe legt uit: "Warm Heeg was voor ons een inspiratie. Wij hebben het Slotermeer vlakbij en een fabriek, AVK Plastics, die restwarmte levert. Dat bracht ons op het idee van een warmtenet voor Balk." Voordat bewoners werden geïnformeerd wilde de project groep goed onderbouwd antwoord kunnen geven op vragen zoals: 'Hebben jullie wel aan groen gas of waterstof gedacht?' Daarom werd eerst een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd. Daaruit bleek dat voor Balk een warmtenet met restwarmte van AVK en aquathermie het meest geschikt is. Maar dan alleen voor de woningen van vóór 1987 in de kern van Balk.

Inspiratiebron en kennis uitwisselen
foto: Warm Heeg

De warmtebron

De warmte wordt uit de rivier de Luts gehaald. Goffe "De Luts is een echte rivier van 3 à 4 meter breed. Toch is het een uitdaging om het volle potentieel te benutten. De stroomrichting wisselt regelmatig, soms binnen een week, afhankelijk van wat het Waterschap nodig heeft." Daarom wordt ook sterk ingezet op restwarmte van AVK Plastics: "Op termijn kunnen we daar misschien nog meer warmte vandaan halen, maar voor nu is de inzet 50% van de warmte."

Rivier de Luts, de warmtebron
foto: Michiel Verbeek

14 kilometer leidingen door Balk

Om de restwarmte van AVK Plastics en de waterwarmte van de Luts bij de woningen te krijgen, wordt 14 kilometer aan distributieleidingen aangelegd. "AVK ligt dicht bij de Luts, dus de technische ruimte komt handig bij elkaar op het bedrijventerrein," legt Goffe uit. Het warmtenet richt zich op 1.400 oudere woningen in de kern van Balk. Dankzij de samenwerking met woningstichting Dyn Hús, die 600 woningen beheert, is al een groot deel van de aansluiting verzekerd.

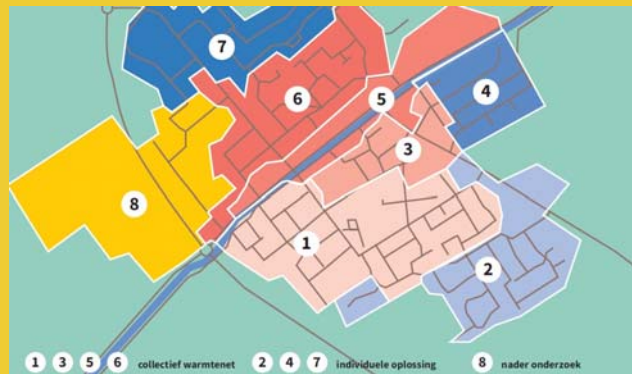

Aanleg leidingen
foto: bouw en installatie hub

Waarom is het er morgen nog niet

De betrokkenheid van de inwoners is groot. “Toen we twee jaar geleden een startbijeenkomst hielden, was het dorps huis afgeladen vol met 200 mensen,” herinnert Goffe zich. “Niemand vroeg waarom we dit doen; iedereen wilde weten waarom het er morgen nog niet is!” Inmiddels hebben 230 bewoners al interesse getoond, ondanks dat de kosten nog niet bekend zijn.

Bewoners hebben verschillende motivaties om mee te doen. Voor de een is duurzaamheid belangrijk, voor de ander vooral de eigen regie. Meestal is het een combinatie van factoren, onafhankelijkheid van (Russisch) gas is ook een belangrijk punt.

Plankaart
foto: eigen warmte Balk

Wat gaat het mij kosten

Toch blijft de vraag naar kosten belangrijk. Goffe: “We streven ernaar dat warmte niet duurder wordt dan gas, maar we doen geen uitspraken voordat we exacte cijfers hebben. Dat is eerlijker en voorkomt valse verwachtingen. Ons doel is om begin 2027 te starten met de aanleg.” Dat levert soms lastige situaties op. Als mensen bij je komen en zeggen dat de cv-ketel het bijna begeeft, snap je de zorgen van die mensen. We adviseren ze naar een tijdelijke oplossing te zoeken: “We vragen hen om nog even vol te houden, want over een jaar weten we zeker of we doorgaan.” Maar ja, dat blijven lastige situaties.

foto: Warm Heeg

Zelf elektriciteit opwekken

Naast de warmtevoorziening werkt het project aan eigen elektriciteitsopwekking om volledig onafhankelijk te worden. “Dit is essentieel om prijzen stabiel en betaalbaar te houden,” legt Goffe uit. “Vooral mensen met een kleine portemonnee hebben baat bij een betaalbaar warmtenet. Maar provinciaal beleid maakt dit lastig. Wind- en zonne-energie op land staan praktisch stil in Friesland. Dat moet veranderen, want als we de energie opwekking ook in eigen beheer kunnen houden dan kun je veel meer zekerheid over tarieven geven. Dat is wat mensen willen.

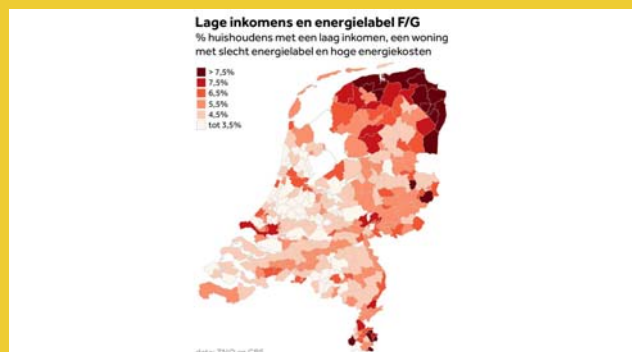

Eigen energie opwekken zou de kosten kunnen stabiliseren
foto: RVM1

Een sociaal project

Balk laat zien dat verduurzaming en sociale impact hand in hand gaan. “Mensen zonder alternatief voor aardgasvrij blijven anders afhankelijk van instabiele en hoge gasprijzen. Voor hen maken wij dit warmtenet mogelijk,” besluit Goffe. De betrokkenheid van de gemeenschap en het streven naar eigen regie maken dit project tot een voorbeeld van lokaal initiatief.

Een warmtenet biedt een haalbare oplossing voor mensen met een smalle portemonnee. “Het aansluiten van een rijwoning op een individuele warmtepomp kost al gauw €30.000 tot €40.000. Dat geld heeft niet iedereen. Een warmtenet is dan een collectieve oplossing,” legt hij uit.

Energiekaart Nederland
foto: NDS

Geen commercieel belang

In Friesland is een praktijkgemeenschap opgezet waarin 14 warmtenetprojecten actief kennis uitwisselen. Ook via het landelijke Ontwikkelfonds Warmte, specifiek gericht op bewonersinitiatieven, worden ervaringen gedeeld. “Van elkaar leren, bijvoorbeeld over samenwerking met marktpartijen of aanbestedingen, is essentieel. “We leren ook ontzettend veel van Warm Heeg, een vergelijkbaar project. Zij delen openlijk hun kennis, en dat is voor ons van grote waarde. Het mooie aan dorpsinitiatieven is dat ze geen commercieel belang hebben. We willen gewoon het beste voor ons dorp en delen daarom graag onze ervaringen.” “We vermijden maatschappelijke kosten en bieden bewoners een betaalbaar alternatief voor aardgas,” aldus Goffe. Toch blijft hij realistisch: “Duurzame energie zal altijd investeringen vergen. Maar net zoals bij de aanleg van het gasnet vroeger, is dit een stap die we samen moeten zetten.”

Fixteam
foto: eigen warmte Balk

Geen verzwarend van het elektriciteitsnet

Naast individuele voordelen levert het warmtenet ook maatschappelijke besparingen op. Goffe: “Een warmtenet voorkomt dat het elektriciteitsnet in heel Balk verzaamd moet worden, omdat we warmte centraal nodig hebben. Maar die besparingen tellen nu niet mee in onze businesscase. Dat is natuurlijk krom.” Hij pleit voor een aanpassing in de regelgeving, zodat netbeheerders zoals Liander deze maatschappelijke winst kunnen verrekenen in de financiering van warmtenetten. Het zou de haalbaarheid van dit soort projecten erg helpen.

foto: hoogspanningsnet

Voor wie een warmtenet wil starten

Voor het succes van een warmtenet is draagvlak in je dorp nodig. Daarnaast zijn samenwerkingspartners cruciaal. “Je kunt niet zonder de gemeente (de gemeente gaf 3 jaar lang subsidie voor de ontwikkeling) en ook onze woningstichting Dyn Hus, is een belangrijke partner. Daarnaast werken we samen met restwarmteleverancier AVK Plastics, de ondernemersvereniging en dorpsbelang. En natuurlijk is steun van de landelijke overheid onmisbaar, bijvoorbeeld via subsidies en waarborgfondsen zoals het landelijke Ontwikkelfonds (onlangs ontving het project een miljoen euro)”. Voor de aanleg is subsidie van de Warmte Infrastructuur Subsidie (WIS) onmisbaar: “We willen de aansluitkosten onder de €3.700 houden, zodat bewoners met subsidie de kosten kunnen dekken.”

Samenwerkende partners
foto: Folkert Folkertsma

Miljoenen euro's

Volgens Venema kun je een project van deze omvang niet alleen op vrijwilligers draaien. "Stel een goed projectteam samen. Je hebt iemand nodig voor communicatie, financiën, en vooral ook technische kennis. Onze technisch medewerker is onmisbaar; hij weet precies wat er nodig is in huis en werkt samen met partijen als de woningstichting.

"Het gaat over miljoenen euro's en over de warmtevoorziening van mensen," zegt Venema. "Je hebt een grote verantwoordelijkheid om het goed te doen. Daarom is een sterk team dat er voldoende tijd aan kan besteden echt noodzakelijk, ook om serieus samen te werken met overheden en marktpartijen."

Zichtbaarheid! Venema benadrukt: "Zorg ook snel voor fysieke zichtbaarheid. Wij hebben al anderhalf jaar een informatiepunt in het centrum van Balk. Mensen weten waar we zitten en dat maakt het project serieus. Het geeft vertrouwen, ook bij mensen die zich nog niet hebben aangemeld."

Een belangrijk stap: Aanbesteden: lokaal en duurzaam samenwerken

Het aanbesteden van het warmtenet is een spannende stap. Venema licht toe: "We willen een partij selecteren in wie we vertrouwen hebben en werken met een bouwteamconstructie. Het systeem moet immers minimaal 30 jaar meegaan. De goedkoopste optie kan onderweg duurder worden, dus we gaan voor kwaliteit. Daarbij geven we extra punten aan partijen die samenwerken met lokale aannemers."

Marktpartijen vinden het soms gek dat ze een opdracht krijgen van een energiecoöperatie in plaats van een gemeente. Daar moeten ze aan wennen. Het helpt enorm als de overheid actief laat zien dat ze ons steunen, dat geeft marktpartijen vertrouwen om in te stappen."

Voortgang in Balk

Het warmtenetproject bevindt zich nu in de fase van een schetsontwerp. "De volgende stap is aanbesteding. Marktpartijen helpen ons verder met het ontwerp, de bouw en het beheer. Zo garanderen we een werkend systeem," legt Venema uit.

Met zorgvuldige planning, samenwerking en door te leren van voorbeelden kan een zelfvoorzienend Balk werkelijkheid worden. "Het is een complex project, maar met de juiste aanpak kunnen we iets moois neerzetten."

Goffe informeert belangstellenden graag vanuit het informatiepunt in het centrum van Balk.

Een aannemer selecteren waarin we vertrouwen hebben.

Foto: Johannes van Camp

Kritische geluiden en eerlijk informeren

Venema hoort ook kritische geluiden, zoals zorgen over keuzevrijheid of de voorkeur voor waterstof. "Wij gaan niet overtuigen. Onze opgave is mensen eerlijk informeren. Als ze dan bewust een andere keuze maken, is dat prima. Wat ik belangrijk vind, is dat de keuze gebaseerd is op goede informatie, niet op onderbuikgevoelens."

Onze droom is dat het warmtenet er over 10 jaar ligt, goed werkt en dat het dorp er trots op is," besluit Venema.

Interreg
North Sea

Co-funded by
the European Union

WaterWarmth

Interview
achtergrond artikel

#1 van de estafette podcast
warmtenetten

#water=warmth

Version November 2024

Eigen Warmte Balk, Netherlands
Goffe Venema, Projectleider